

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА: ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ

Кириленко К.О.

Київський національний університет культури і мистецтв

У статті розглянута роль прибутку, як ключового показника діяльності підприємства. Визначено, що в сучасних умовах значна частка підприємств взагалі не отримує прибутку, що призводить до їх ліквідації та банкрутства. Обґрунтовано, що прибуток є метою, результатом, стимулом і чинником економічної безпеки діяльності підприємства. Можливість отримання більшого прибутку спонукає керівників підприємств шукати більш ефективні способи використання ресурсів. Визначено, що рівень і сума прибутку складаються під впливом безлічі факторів, що впливають на неї як негативно, так і позитивно. У статті наведені різноманітні підходи до класифікації факторів, що впливають на формування прибутку підприємства, обґрунтовано власний підхід. Наведено чинники зростання прибутковості та запропоновано шляхи підвищення прибутку підприємств України.

Ключові слова: підприємство, прибуток, реалізація продукції, рентабельність, ціна, якість продукції.

Постановка проблеми. При переході до ринкової системи економічних відносин в Україні підприємства отримали самостійність в плануванні своєї господарської та економічної діяльності [5].

Досвід довів життєздатність і ефективність ринкового механізму в забезпеченні збалансованості економіки, у раціональному використанні трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, у створенні гнучких виробництв, сприйнятливих до запитів споживачів і досягненням науково-технічного прогресу. Ринок стимулює підприємства до рішучих дій в оволодінні новими методами господарювання, перебудові своєї діяльності.

В умовах ринку підприємство є головним об'єктом господарювання, незалежним товаровиробником, економічний простір для якого практично є необмеженим, але цілком залежить від уміння працювати беззбитково, адаптуючись до умов мінливого економічного середовища. В умовах ринкових відносин основну роль в системі економічних показників відіграють показники фінансових результатів, в яких відображені різні сторони виробничої, збутової, постачальницької і фінансової діяльності підприємства. У зв'язку з цим гострою потребою стало всебічне і детальне вивчення прибутку, що займає центральне місце в загальній системі вартісних інструментів і важелів управління економікою. Це виражається в тому, що фінанси, кредит, ціни, собівартість та інші важелі прямо чи опосередковано пов'язані з прибутком. Від глибини пізнання економічних категорій доходу та прибутку, а також їх раціонального використання залежить ефективність діяльності підприємства в короткостроковому періоді, перспективи його розвитку.

Маса прибутку як основний фінансовий результат діяльності підприємства, залежить перш за все від якості та кількості реалізованої продукції, продуктивності праці, ступеня використання основних виробничих фондів та інших чинників. Отже, необхідно розробити та реалізувати на практиці механізм управління з метою досягнення максимального соціально-економічного ефекту [7].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема прибутковості підприємства досліджувалась багатьма вченими та економістами. Різні напрями фінансової діяльності і зокрема прибутку висвітлюються

в наукових працях І. Бланк [1], К. Макконнелл [4], С. Кучеркова [3] та багато інших дослідників.

В роботах вчених знайшли обґрунтування теоретичні основи та методичні засади фінансової діяльності підприємств та, зокрема, їх прибутковості. В наукових працях згаданих дослідників висвітлюються окремі положення управління прибутком підприємства, які необхідно поглиблювати та вдосконалювати.

Метою статті є проведення аналізу теоретичних положень категорії прибутку підприємства, їх узагальнення (поглиблення) на сучасному етапі розвитку ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки прибуток є основним показником оцінки господарської діяльності підприємств, так як в ній акумулюються всі доходи, витрати, втрати, узагальнюються результати господарювання. Сучасна економічна думка розглядає прибуток як дохід від використання факторів виробництва, тобто праці, землі і капіталу. Можна виділити наступні визначення прибутку: по-перше, це оплата за послуги підприємницької діяльності, по-друге, це плата за новаторство, за талант в управлінні фірмою, по-третє, це плата за ризик, за невизначеність результатів підприємницької діяльності.

Прибуток, будучи певним видом оплати в діяльності підприємства, являє собою досить складну економічну категорію, значення якої незмірно зростає. У сучасних умовах ринкових відносин саме ця категорія відповідає на питання: «що купувати?», «як продавати?», «для кого продавати?» [1].

У марксистській літературі прибуток – це форма додаткової вартості, одержуваної від найманої праці. К. Маркс [9] при розгляді оборотності капіталу бачив у прибутку ще одне джерело – швидкість руху капітальної вартості. Й. Шумпетер [12] вважав, що прибуток – це тільки дохід новаторів, який зникає під впливом конкуренції. В цей же час Маркс бачив джерело такого доходу та додаткового прибутку. На заході існує концепція, що одна зі складових частин прибутку йде на оплату, яку несе суспільство за ризик підприємницької діяльності. Звідси, можна зробити висновок про те, що в збільшенні прибутку зацікавлені як підприємства, для яких вона є еквівалентом праці, так і держава. Саме тому на підприємствах необхідно систематично

аналізувати різні аспекти формування, розподілу та використання прибутку.

Звичайно, всі автори мають одну думку, що прибуток представляє собою різницю між доходами та витратами, залишок після проведення всіх розрахунків, фінансовий результат.

Насамперед, успішне функціонування підприємства на ринку того чи іншого товару визначається його здатністю приносити достатній дохід для відшкодування витрат і формування прибутку. Отже, прибуток, будучи фінансовим результатом підприємства, характеризує абсолютну ефективність його діяльності [10].

Результативність діяльності підприємства, тобто його прибутковість, залежить від співвідношення отримуваних доходів та розміру понесених витрат. На підприємствах окремо ведуть два види обліку: бухгалтерський, для визначення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, і податковий для визначення розміру прибутку до оподаткування.

Прибуток, у свою чергу, подає сигнал про те, де будуть більш рентабельно вкладені кошти. Прибуток є головним важелем у виробників до збільшення обсягів виробництва продукції, а також скорочення витрат. В ринкових умовах суб'єкт господарювання завжди прагне до того, щоб його виробництво працювало динамічно, що підтверджує необхідність прагнення до максимального прибутку або ж до такої величини прибутку, яка забезпечить йому динаміку зростання. А у свою чергу це допоможе виробнику утримати свої позиції на ринку даного товару.

Отриманий підприємством прибуток може бути використаний для задоволення різноманітних потреб. По-перше, він спрямовується на ігнорування фінансових ресурсів держави, фінансування бюджетних видатків. Це досягається вилученням у підприємств частини прибутку в державний бюджет. По-друге, прибуток є джерелом формування фінансових ресурсів самих підприємств і використовується ними для забезпечення господарської діяльності [2].

Отже, отриманий підприємством прибуток є об'єктом розподілу. У розподілі прибутку можна виділити два етапи.

Перший етап – це розподіл загального прибутку. На цьому етапі чинниками розподілу є держава і підприємство. У результаті розподілу ясний з учасників одержує свою частку прибутку. Пропорція розподілу прибутку між державою і підприємством має важливе значення для забезпечення державних потреб і потреб підприємства [4].

Пропорції розподілу прибутку між державою і підприємством даються під впливом кількох чинників. Істотне значення при цьому має податкова політика держави щодо суб'єктів господарювання. Ця політика реалізується в сумі податків, що сплачуються за рахунок прибутку, у імені об'єктів оподаткування, ставках оподаткування, у порядку надання податкових пільг.

Другий етап – це розподіл і використання прибутку, що залишається в урядженні підприємства після здійснення платежів до бюджету. Чистий прибуток розподіляється і використовується відповідно до статуту підприємства і установчих договорів [3].

За джерелами формування виділяють прибуток від продажу продукції (робіт), а також прибуток від іншої реалізації. Прибуток від продажу продукції (робіт) є основним видом прибутку на підприємстві, безпосередньо пов'язаним з галузевою специфікою діяльності підприємства. Прибуток від іншої реалізації становить дохід від продажу не використовуваних основних фондів, нематеріальних активів, а також дохід від участі в спільних підприємствах, доходи від акцій, облігацій та інших цінних паперів, штрафи, пені тощо [11].

За видами діяльності виділяють прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Операційний прибуток є результатом виробничо-збутової або основної діяльності для даного підприємства. Результат інвестиційної діяльності частково відбивається у вигляді доходів від участі у спільній діяльності, від володіння цінними паперами та депозитними вкладками. Під прибутком від фінансової діяльності розуміється непрямої ефект від залучення капіталу із зовнішніх джерел на умовах більш вигідних, ніж середньоринкові умови.

По складу включених елементів розрізняють маржинальний (валовий) прибуток, прибуток до оподаткування, чистий прибуток. Маржинальний прибуток – це різниця між виручкою – нетто і прямими виробничими витратами з реалізованої продукції. Прибуток до оподаткування характеризує загальний фінансовий результат підприємства. Прибуток до оподаткування являє собою суму фінансового результату від звичайної діяльності та інших доходів і витрат. Чистий прибуток – це сума прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податку на прибуток [6].

Отже, прибуток виступає найважливішим чинником стимулювання підприємницької діяльності, створюючи, в свою чергу, фінансові передумови для її розширення, а також прибуток служить основою розв'язання соціальних і матеріальних потреб трудового колективу.

Багато економістів вважають, що українським підприємствам вдається втриматися на плаву тільки завдяки дешевій робочій силі. Але подібні дії швидше гальмують розвиток підприємства.

Необхідно провести аналіз стану підприємства і розробити організаційно-економічні рекомендації, спрямовані на створення стрункої системи, головним елементом якої є оперативний управлінський облік. Необхідно вести на підприємстві управлінський облік, який буде спрямований на прогнозування, планування, облік витрат, калькулювання собівартості продукції, виконання робіт, аналіз витрат виробництва, надання отриманої інформації для оперативного, тактичного і стратегічного управління поточними витратами і кінцевими результатами діяльності підприємства.

Для підвищення ефективності роботи підприємства першорядне значення має акцентування резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зниження собівартості продукції (робіт, послуг), зростання прибутку.

Максимальний прибуток підприємство отримає від правильно організованого продажу вироблених товарів, а саме: маркетингові дослідження ринку, дистрибуційних договорів із зазначенням регіонів продажів, чіткої цінової політики, а також гнучкою

системою знижок, спрямовану на збільшення обсягів реалізації продукції (послуг) [8].

Висновки. Прибуток підприємства – це складна фінансово-економічна категорія, яка характеризує ефективність діяльності суб'єктів господарювання і є кінцевою метою їх функціонування. Прибуток підприємства можна розглядати, як економічну категорію, яка визначається за даними фінансової звітності та прибуток, як об'єкт оподаткування, який розраховується з урахуванням вимог податкового законодавства, а саме основних норм і положень Податкового кодексу України.

Фінансово-господарська діяльність підприємства залежить від кінцевого результату – розміру прибутку. Показник прибутку залежить від обсягів виробництва, від витрат на виготовлення продукції, і відіграє важливу роль в економіці підприємства.

Отже, прибуток підприємства є важливою економічною категорією, так він є кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства. Тому дуже важливо під час розробки та обґрунтуванні стратегії збільшення прибутковості підприємства врахувати всі чинники і аспекти подальшого роз-

витку для повного і обґрунтованого визначення величини прибутку і забезпечення його певного рівня. Система формування стратегії збільшення прибутковості підприємства має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, так як прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який в свою чергу є основним джерелом фінансування збитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників.

Основна фінансова та інвестиційна діяльність підприємства впливає на всі його грошові надходження і витрати.

Важлива роль належить здійсненню на підприємстві всіх організаційних, технічних та економічних заходів щодо зростанню маси прибутку та підвищенню рентабельності виробництва.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що розробляючи загальну стратегію підвищення прибутку, кожне підприємство обирає для себе індивідуальну схему планування, яка відповідає поставленим цілям, потребам та фінансовому стану господарського суб'єкта.

Список літератури:

1. Бердар М. М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. / М. М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
2. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 768 с.
3. Гетьман О. О. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге видання / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 313 с.
4. Гончаренко Л. Н. Управление прибылью организаций торговли: монография / Л. Н. Гончаренко, Т. Б. Кувалда, И. С. Метелев. – Омск: Типография «С – Принт», 2007. – 148 с.
5. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: Навч. пос. – 3-тє вид., випр. і доп. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
6. Кучеркова С. О. Фактори формування прибутку в сільськогосподарських підприємствах / С. О. Кучеркова // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 7. – С. 70–72.
7. Мазур О. Є. Ринкове ціноутворення. Навчальний посібник / О. Є. Мазур. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 480 с.
8. Макконнелл К. Р. Экономика: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю: Пер. с 14-го англ. изд. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 972 с.
9. Маркс К. Капитал / К. Маркс. – Санкт-Петербург: Команда А, 2003. – 902 с.
10. Отпущеннікова О. Н. Вибір методів управління прибутком / О. Н. Отпущеннікова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Вип. 9. – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2002. – С. 37–43.
11. Чорна Л. О. Прибуток як інтегральний показник господарської діяльності підприємства // Ефективна економіка. – 2013. – № 1. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1997&p=2> – URL.
12. Шумпетер Й. А. История экономического анализа. Том 3 / пер. с англ. под ред. В.С. Автономова. – Санкт-Петербург: Экономическая школа, 2001. – 688 с.

Кириленко Е.А.

Киевский национальный университет культуры и искусств

ПРИБЫЛЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ

Аннотация

В статье рассмотрена роль прибыли, как ключевого показателя деятельности предприятия. Определено, что в современных условиях значительная часть предприятий вообще не получает прибыли, что приводит к их ликвидации и банкротства. Обосновано, что прибыль является целью, результатом, стимулом и фактором экономической безопасности деятельности предприятия. Возможность получения большей прибыли побуждает руководителей предприятий искать более эффективные способы использования ресурсов. Определено, что уровень и сумма прибыли складываются под влиянием множества факторов, влияющих на нее как негативно, так и позитивно. В статье приведены различные подходы к классификации факторов, влияющих на формирование прибыли предприятия, обоснован собственный подход. Приведены факторы роста доходности и предложены пути повышения прибыли предприятий Украины. **Ключевые слова:** предприятие, прибыль, реализация продукции, рентабельность, цена, качество продукции.

Kyrylenko K.A.

Kyiv National University of Culture and Arts

ENTERPRISE PROFIT: INVESTIGATION OF THEORETICAL ASPECTS

Summary

In the article the role of profit as a key indicator of the company is considered. Determined that in the modern conditions significant proportion of companies do not make any profit, leading to their liquidation and bankruptcy. Proved that profit is the aim, effect, stimulus and factor of economic security of the enterprise. The possibility of obtaining more profit encourages managers to look for better ways to use resources. It was determined that the level and amount of profit formed under the influence of many factors that affect it negatively and positively. The paper presents various approaches to classification of factors influencing the formation of company profits, grounded own approach. The factors increase profitability and the ways to increase profits of enterprises in Ukraine are presented.

Keywords: factory, profit, sale of products, profitability, price, product quality.